

Antibiotica nog onmisbaar?

Melkveehouders slecht voorbereid op werken met minder medicijnen

Als het antibioticumgebruik in de melkveesector aan banden zou worden gelegd, weten veel veehouders niet hoe ze de schade van uierontsteking kunnen beperken. Dit blijkt uit het lezersonderzoek van Veeteelt. Antibioticum is onmisbaar, maar welke alternatieven zijn er om het medicijngebruik verder te beperken?

De introductie van de teatsealer heeft de discussie rond antibioticumgebruik in de melkveehouderij nog eens aangewakkerd. Het terugdringen van het antibioticumgebruik bij het droogzetten is mogelijk; niet alle koeien hoeven standaard met droogzetters behandeld te worden. Maar de discussie beperken tot de droogstand is niet verstandig; de problematiek vereist een bredere aanpak. Kan de melkveehouderij het gebruik van medicijnen ook in de lactatie terugdringen? Dat is een reële vraag, zeker in het kader van de problematiek rond antibioticumresistentie. Toedienen van antibiotica bij dieren kan tot gevolg hebben dat bacteriën bij deze dieren resistentie ontwikkelen. Bacteriën worden dan ongevoelig voor de werking van een antibioticum. De antibioticumresistente bacteriën kunnen de behandeling van bacterieziekten lastig maken.

Het FIDIN, de vereniging van fabrikanten en importeurs van diergeneesmiddelen, meldt op zijn site dat antibioticumresistentie in de humane geneeskunde al een serieus probleem is. Het bewustzijn van de risico's van antibioticumgebruik neemt daardoor ook in de diergeneeskunde toe. De vraag is bovendien of resistente bacteriën die bij dieren aanwezig zijn, kunnen leiden tot antibioticumresistentie bij de mens. Dat rechtvaardigt een bredere discussie over het terugdringen van antibioticumgebruik.

'Beperken van antibioticumgebruik voor therapeutische doeleinden is niet aan de orde. Een koe met uierontsteking mag je blijven behandelen, maar het is wel zaak om meer preventief te werken', stelt veterinaire consultant Ronald van Giessen, die voorziet dat de registratie van diergeneesmiddelen en dierziekten steeds strenger wordt. Nu al leggen veehouders in het kader van KKM (in Vlaanderen IKM) vast welke diergeneesmiddelen ze gebruiken en registreren ze het optreden van dierziekten. 'In de praktijk wordt daar nu nog nauwelijks naar gekeken, maar dat gaat in de toekomst meer gebeuren. Bovendien levert een dierenarts straks niet meer antibioticum per bedrijf, maar per koe. Die aanscherping is niet meer dan logisch; we hebben het over de productie van levensmiddelen', zegt Van Giessen.

Bepaalde handelingen als het droogzetten van koeien of het spuiten van antibiotica tegen mastitis mogen veehouders zelf blijven verrichten, verwacht de veterinaire consultant. 'Het heeft geen meerwaarde als dierenartsen dat doen. Als de handelingen goed staan omschreven in protocollen, dan kan een veehouder dat best zelf.'

Body language uier

In het lezersonderzoek van Veeteelt kregen Vlaamse en Nederlandse veehouders de vraag voorgeschied hoe ze zouden proberen het gevaar en de schade door uierontsteking te beperken als het gebruik van antibioticum aan banden gelegd wordt (zie kader). Er zijn tal van mogelijkheden, variërend van meer aandacht voor preventief werken, het gebruik van homeopathische middelen of het aansturen op uiergezondheid via fokkerij.

Meer aandacht voor preventief werken scoort het hoogst in het lezersonderzoek. De Belgische dierenarts Jos Van Eecke kan zich dat goed voorstellen, want het management speelt volgens hem een belangrijke rol. 'Dat moet optimaal zijn, dan pas kun je het gebruik van antibioticum minderen. Het management moet zo gestuurd worden dat er bijna geen medicamenten nodig zijn, maar in de praktijk is het niveau ervan erbarmelijk. Zorg voor een goede hygiëne in de stal en melkstal, voor uw eigen hygiëne, voor gezonde voeding en een goede huisvesting.'

Van Eecke vindt dat veehouders en dierenartsen meer op de signalen moeten letten die dieren afgeven. 'Dat gebeurt veel te weinig. De veehouders kennen hun individuele dieren niet meer, zeker nu de bedrijven steeds groter worden. Veehouders moeten meer koegevoel ontwikkelen. Om uierontstekingen terug te dringen zouden veehouders de body language van de uier, de taal van de tepels moeten begrijpen. Hoe zien de spenen van de koeien er bijvoorbeeld uit? Die geven signalen over de werking van de melkmachine.'

Behalve veehouders kunnen ook dierenartsen hun werkwijze verbeteren, vindt Van Eecke. 'Diergeneeskunde is nog weinig intellectueel werk. Dierenartsen zijn postbodes van de farmaceutische industrie. Een ziek dier is vaak het topje van de ijsberg. De conditie van de andere dieren is dan vaak ook niet optimaal, maar daar vergeten we naar te kijken. We zijn te veel bezig met symptoombestrijding.'

Tien procent voor homeopathie

In de biologische veehouderij is het gebruik van antibiotica al nadrukkelijker aan banden gelegd dan in de gangbare landbouw. Zo blijft het gebruik van droogzetters beperkt tot hoogcelgetal koeien en koeien met een mastitishistorie, mogen koeien in de lactatie hooguit twee keer met een antibioticum behandeld worden en is de gehanteerde wachttijd twee keer zo lang als normaal. Hoe voorkomen biologische bedrijven problemen met

Eén op de tien veehouders kiest voor homeopathie

Als het gebruik van antibioticum aan banden zou worden gelegd, weet meer dan één derde van de Nederlandse veehouders niet wat te doen om het gevaar en de schade door uierontsteking te beperken. Van de 146 Vlaamse veehouders die onderzoeksbureau Environs voor Veeteelt enquêteerde, gaf zelfs 45 procent aan geen idee te hebben hoe de schade door uierontsteking te beperken zonder antibioticum. Veehouders die wel maatregelen noemden, verwachtten het meeste voordeel van een betere hygiëne in de melkstal of een betere behandeling van de uier. Eén op de tien veehouders zou uitwijken naar alternatieve middelen: homeopathische, biologische of natuurlijke producten. De teatsealer wordt zowel in Nederland als in Vlaanderen nog weinig genoemd. Het product was tijdens de in juni uitgevoerde enquête nog niet op de markt. Het totaalpercentage in de tabel komt boven de honderd uit omdat veehouders meerdere antwoorden konden geven.

maatregel	percentage
betere hygiëne melkstal	21
uiers optimaal behandelen	19
uier goed uitmelken	10
tepels dichten	5
celgetal vaker controleren	5
fokken op gezonde uiers	6
snellere afvoer verdachte koeien	8
homeopathische middelen	10
voeding aanpassen	5
minder melken	2
met dierenarts bespreken	7
anders	4
niets doen	4
geen idee	35

Tabel 1 – Mocht het gebruik van antibioticum aan banden worden gelegd, hoe gaat u dan proberen het gevaar en de schade door uierontsteking te beperken? (Nederland)

maatregel	percentage
betere hygiëne melkstal	19
uiers optimaal behandelen	21
uier goed uitmelken	7
tepels dichten	3
celgetal vaker controleren	3
fokken op gezonde uiers	6
snellere afvoer verdachte koeien	7
homeopathische middelen	10
voeding aanpassen	3
minder melken	0
met dierenarts bespreken	9
anders	1
niets doen	1
geen idee	45

Tabel 2 – Mocht het gebruik van antibioticum aan banden worden gelegd, hoe gaat u dan proberen het gevaar en de schade door uierontsteking te beperken? (Vlaanderen)

uiergezondheid? 'In principe werken we niet anders dan gangbare bedrijven. We letten bijvoorbeeld op de hygiëne in de stal en kijken of de melkmachine goed functioneert, vertelt Wichert Koopman, bedrijfsleider van Aver Heino. Dankzij de aanwezigheid van de robot heeft het biologisch onderzoekscentrum inzicht gekregen in de geleidbaarheid van de melk op kwartierniveau. 'Vaak hoeven we daardoor bij het droogzetten maar één kwartier met antibiotica te behandelen in plaats van de hele uier.' Een hoog celgetal vormt op Aver Heino de belangrijkste reden om koeien af te voeren. 'De uiergezondheid is bij ons lastig op niveau te houden. Voor een deel heeft dat te maken met het feit dat we niet veel antibioticum gebruiken, maar dat is niet het hele verhaal. Zonder antibioticum is een goede uiergezondheid haalbaar, terwijl antibioticumgebruik geen garantie is voor een goede uiergezondheid', stelt Koopman, die zich verbaast over de passieve rol die zuivelfabrieken spelen in het terugdringen van antibioticumgebruik. 'Onzorgvuldig antibioticumgebruik levert voor de voedselveiligheid meer risico's op dan een hoog celgetal. Bovendien kost elke tank met antibioticummelk de zuivel handenvol geld. Ik snap niet goed dat de fabrieken niet actiever zijn.' Bij de behandeling van koeien met een verhoogd celgetal wordt op Aver Heino vaak gebruikgemaakt van uiermint. Soms komen er homeopathische of kruidenmiddelen aan te pas. 'Maar een structureel behandelplan daarvoor hebben we nog niet.' In het lezersonderzoek gaf één op de tien ondervraagde veehouders aan te denken aan het gebruik van homeopathische of natuurlijke middelen. Liesbeth Ellinger, homeopathisch dierenarts in Apeldoorn, toont zich niet verbaasd over dat percentage. 'Ik kan me goed voorstellen dat er een categorie veehouders is die wat anders wil dan de standaardantibiotica gebruiken.' Toch wil Ellinger waarschuwen voor een te hoog verwachtingspatroon van homeopathische middelen. 'Problemen met een te hoog celgetal of mastitis zijn ook met homeopathie niet eenvoudig op te lossen. Er zijn te weinig symptomen op grond waarvan

je een geschikt middel kunt kiezen. Een standaardbehandeling heb je bovendien niet met homeopathie; je moet per koe kijken naar het totaalbeeld.' Ellinger gaf zelf homeopathiecursussen aan 230 veehouders. Ze onderscheidt drie categorieën veehouders die aan deze cursus deelnemen. 'Er is een groep biologische veehouders die voor homeopathische middelen kiezen omdat ze beperkt zijn in het gebruik van gewone antibiotica. Daarnaast heb je veehouders die teleurgesteld zijn over de werking van antibiotica én je hebt veehouders die zelf goede ervaringen hebben met het gebruik van homeopathische middelen.' **Kortetermijnprobleem** Een klein deel van de veehouders gaf aan zich te willen richten op gezonde uiers via fokkerij. 'Tien jaar geleden zou niemand dat hebben genoemd', denkt NRS-onderzoeker Gerben de Jong. Toch onderschatten sommige veehouders nog de vooruitgang die via fokkerij te boeken is. 'Veel veehouders beschouwen uierontsteking nog als een kortetermijnprobleem. Er is nog weinig aandacht voor verbetering via de fokkerij.' Fokken op een betere uiergezondheid is langetermijnwerk, erkent De Jong. 'Je bent zo een aantal jaren verder.' Maar resultaat is wel haalbaar, rekent hij voor. 'Een verschil van vier punten in fokwaarde komt overeen met drie procent minder mastitis bij nakomelingen. Vergelijk je een stier met een fokwaarde van 108 met een stier die een fokwaarde heeft van honderd, dan zal bij gelijke omstandigheden bij de eerste stier bijvoorbeeld twintig procent van de dochters mastitis krijgen, terwijl 26 procent van de dochters van de tweede stier hierdoor getroffen wordt.'

Inge van Drie